

Reactie op wetsvoorstel Internationalisering in balans

Van: Lectoraat *Taalbewust hoger onderwijs*, Hogeschool Rotterdam
Contactpersoon: Jacqueline van Kruiningen (lector) (j.f.van.kruiningen@hr.nl)
Ten behoeve van: Internetconsultatie (<https://www.internetconsultatie.nl/internationaliseringho/b1>)
Datum: 14-09-2023

Inleiding

Hieronder volgt een reactie van het lectoraat *Taalbewust hoger onderwijs* van Hogeschool Rotterdam op het wetsvoorstel *Internationalisering in balans*. Deze reactie is tot stand gekomen in afstemming met de afdeling *Taal & Toelating* van deze hogeschool. In het onderstaande reageren wij met name op de voorgestelde maatregelen die betrekking hebben op de bevordering van de taalvaardigheid van studenten.

Het wetsvoorstel *Internationalisering in balans* introduceert maatregelen die betrekking hebben op onderwijstaal en de taalvaardigheid van studenten. De maatregelen die zich richten op studenten in anderstalige opleidingen zijn in het wetsvoorstel het meest concreet uitgewerkt. Daarnaast worden doelstellingen aangestipt voor studenten in Nederlandstalige opleidingen. Enerzijds zouden we graag zien dat deze doelstellingen ook verder worden geconcretiseerd in de voorgestelde maatregelen. Anderzijds vragen we ons af of een wetsvoorstel over internationalisering daar de plaats voor is.

Wij zijn positief gestemd over het doel van het wetsvoorstel om het Nederlands als taal in het hoger onderwijs te behouden en te versterken, en de verplichting tot bevordering van de Nederlandse taalvaardigheid uit te breiden naar anderstalige studenten. Tegelijkertijd zien we de waarde van internationalisering en meertaligheid. Onzes inziens kunnen beide doelstellingen gelijk opgaan met opleidingen waarin, zoals verwoord in het voorstel, voor 1/3 ruimte is voor onderwijs in een andere taal, mits de kwaliteit van het onderwijs geborgd is en de taalontwikkeling van de student gestimuleerd wordt. Ook waarderen we dat de plicht om de Nederlandse taalvaardigheid te bevorderen in het wetsvoorstel meer inhoud krijgt ten opzichte van de bestaande wet, en dat die concretisering door onderwijsinstellingen moet worden vastgelegd in taalbeleid.

We reageren hieronder allereerst op een negental aspecten van de voorgestelde maatregelen. Daarna volgt onze visie op de uitvoerbaarheid voor de onderwijspraktijk en geven we suggesties om die uitvoerbaarheid te bevorderen.

1-Inspanningsverplichting taalvaardigheid Nederlands of taalvaardigheid in het algemeen

- Wij zijn – zoal hierboven vermeld - blij met dit wetsvoorstel waarin de inspanningsverplichting ten aanzien van bevordering van taalvaardigheid wordt geconcretiseerd. Wat ons betreft gaat dit echter niet alleen op voor taalvaardigheid in het Nederlands, maar ook in andere talen waar die een weloverwogen plek hebben in de betreffende opleiding. In dit licht zijn we minder blij met de vaststelling in het wetsvoorstel dat “het bevorderen van de Engelse taalvaardigheid [los staat] van de plicht om de

Nederlandse taalvaardigheid te verbeteren” (p. 34). Maatregelen die gericht zijn op de bevordering van taalvaardigheid zijn gebaat bij een taaloverstijgende aanpak. Zo’n aanpak, met aandacht voor (bijvoorbeeld) zowel het Nederlands als het Engels, en overigens ook met aandacht en waardering voor andere (thuis)talen, draagt bij aan taalvaardigheidsontwikkeling van de studenten en sluit aan bij functionele, realistische taalgebruikssituaties in de opleidingen en in het toekomstige werkveld.

Goede ondersteuning bij de bevordering van taalvaardigheid is hierbij van belang; wat ons betreft krijgt de plicht van de opleidingen om taalondersteuning te bieden in het wetsvoorstel meer gewicht. Zie ook onze opmerkingen onder *Beoordeling uitvoerbaarheid + suggesties uitvoerbaarheid*).

2-Duidelijkheid over wat geldt voor welk type opleiding

- De voorgestelde maatregelen zijn per opleidingstype verschillend (anderstalig/Nederlandstalig, associate degree/bachelor/master). Het is in het lijvige document zoeken naar wat voor welk type opleiding geldt, deels vanwege de omvang van het document en de hoeveelheid maatregelen, maar ook vanwege onduidelijke verwijzingen en hier en daar inconsistenties in de voorgestelde maatregelen. Zowel de samenstellers van het voorstel als de lezers en gebruikers ervan zullen gebaat zijn bij een schematisch overzicht met specificatie van maatregelen per type opleiding. Ook explicitering van die maatregelen per type opleiding, in de lopende tekst, in paragraaftitels en op voorkeursplaatsen zal daarbij helpen. Dit kan veel (nu ontstane) verwarring en daarmee misinterpretaties en onrust voorkomen.

In de bijlage bij deze reactie doen wij een voorzet voor zo’n schematisch overzicht van de voorgestelde maatregelen (Bijlage 1).

- Mede in dit licht: het feit dat volgens dit wetsvoorstel *alle bekostigde hogeronderwijsinstellingen* de plicht krijgen om de Nederlandse taalvaardigheid van *al hun studenten* te bevorderen (o.a. p. 41), en dat dit dus – met minder concrete maatregelen - ook geldt voor *alle Nederlandstalige opleidingen* op basis van een concreter maatregelenpakket dan in de huidige wetgeving, wordt in de voorliggende tekst maar beperkt expliciet gemaakt. Ons voorstel is om de maatregelen en consequenties ook voor de *Nederlandstalige* opleidingen nadrukkelijker in zowel het wetsvoorstel als de toelichting te presenteren. Ook dit zal verwarring voorkomen.

3-Vereist niveau, toetsing en al dan niet geïntegreerd aanbod:

- Onder de plicht tot het bevorderen van de taalvaardigheid Nederlands valt volgens de tekst ‘in elk geval het **‘beoogde niveau van taalbeheersing’** (par. 4.2.1.4, p. 31). Wat daarmee wordt bedoeld in de tekst, ook bij de concretisering verderop (par. 4.2.2) wordt niet echt duidelijk gemaakt. Op sommige plaatsen in de tekst lijkt het vooral te gaan om een de verplichting een welomschreven inspanning te leveren; niet om het bereiken van een resultaat. Op andere plaatsen staat dat het niveau van taalbeheersing wordt meegenomen in de accreditatiecyclus van een opleiding. Ook wordt benadrukt dat in het wetsvoorstel geen sprake is van een opgelegd eindniveau. Of met al deze variaties nu min of meer hetzelfde wordt bedoeld, of dat er sprake is van varianten voor verschillende typen opleidingen, wordt in de tekst – mede vanwege onduidelijke verwijzingen – niet echt duidelijk. Een goede lezer zal – zo veronderstellen wij - uit de tekst afleiden dat bedoeld

wordt dat het aan de opleidingen zelf is om dat niveau te specificeren, en dat dat laatste wel een verplichting is, voor alle opleidingen. En dat dit dient te gebeuren op basis van welomschreven beoogde leerresultaten/leeruitkomsten (en met behulp van aangereikte kaders), waarbij opleidingen een onderscheid kunnen maken afhankelijk van onderwijstype en sector. Ook deze verplichting, evenals een specificering van wat hiervan geldt voor welk type opleiding, kan wat ons betreft duidelijker worden aangegeven in het wetsvoorstel.

- Het **meenemen van het niveau** van taalbeheersing in de accreditatiecyclus wekt mogelijk de indruk dat dat niveau – geïsoleerd – kan of zal moeten worden vastgesteld en dus getoetst. Een dergelijk uitgangspunt is ons inziens ongewenst. Het kan leiden tot geïsoleerde taaltoetsing met focus op het meten van een eenmalige prestatie, en met een focus op geïsoleerde vaardigheden, en dus tot studiegedrag dat gericht is op die eenmalige prestatie. Ook kan het leiden tot een oefenaanbod van de opleidingen dat exclusief gericht is op zo'n eindtoets, en minder op de ontwikkeling van, en het aantonen van strategische taalcompetenties in betekenisvolle communicatieve situaties.

Idealiter wordt het taalaanbod ingebouwd in een **samenhangend curriculum**, in verbinding met de vakinhoud en met taaltaken die er toe doen bij het verwerven van die vakinhoud, bij het verwerven van academische competenties, en bij de voorbereiding op de beroepspraktijk. Dit kan worden gecombineerd met formatieve toetsing. Dit alles kan naar onze mening door in het wetsvoorstel – evenals in de curricula – minder nadruk te leggen op het te bereiken niveau (en dus op veronderstelde eindtoetsing), en meer op:

- de (verplichting) om te ontwikkelen taalcompetentie te verwerken in welomschreven leerresultaten/leerdoelen, in samenhang met andere leerresultaten/-doelen,
- met een focus op het faciliteren van ontwikkeling en op formatief handelen.

Een dergelijk curriculum is realiseerbaar met taalbewuste docententeams die werken aan een samenhangend, geïntegreerd curriculum vanuit het gezamenlijke uitgangspunt dat taalontwikkeling, conceptuele ontwikkeling en vakverdieping hand in hand gaan. Relevante aspecten van taalvaardigheid – in welke taal dan ook - worden dan geïntegreerd en expliciet meegenomen in opdrachtontwerp en beoordelingscriteria voor op te leveren producten, eventueel in combinatie met (formatieve) taaltoetsing op relevante momenten gaandeweg het curriculum.

We zijn het daarbij eens met de constatering in de memorie van toelichting dat “het aanbieden van Nederlandstalige vakinhoudelijke vakken niet vanzelfsprekend leidt tot de bevordering van de Nederlandse academische of professionele taalvaardigheid” (p. 33). Aandacht voor taal in het curriculum (welke taal dan ook) vraagt om taalbewuste docententeams en professionalisering. Zie in dit kader ook onze aanbeveling aan het eind van deze reactie.

- Overigens is het vreemd dat (pas) op p. 54 vermeld staat dat **voor de Nederlandstalige opleidingen** geldt dat via accreditatie **kan** worden beoordeeld of de opleiding van voldoende kwaliteit is, waarbij “eveneens het taalniveau **kan** worden betrokken”. Dit lijkt in tegenspraak met de elders genoemde verplichting dat de specificering van het taalvaardigheidsniveau juist een verplichting is voor alle opleidingen. In plaats van ‘**kan**’ lijkt hier ‘**moet**’ te moeten staan.

4- De verplichte 140/56 uur binnen het curriculum voor anderstalige opleidingen en de optie van een geïntegreerd aanbod:

- Te verwachten valt dat niet alle (anderstalige) opleidingen blij zullen zijn met de verplichting om binnen het curriculum 140 of 56 uur te reserveren voor bevordering van taalvaardigheid. Opleidingsteams kunnen dit interpreteren als ruimte die weggehaald moet worden bij de inhoudelijke onderdelen van het curriculum en die dus ten koste gaat van vakinhoud. Onze aanbeveling is om in de toelichting een alinea op te nemen waarin nadrukkelijker dan in het huidige document wordt aangegeven dat die bevordering – overigens voor zowel de anderstalige als voor de Nederlandstalige opleidingen - geïntegreerd vorm kan krijgen, ingebed in een samenhangend curriculum. (Zie ook onder punt 3 en onder *Beoordeling uitvoerbaarheid + suggesties uitvoerbaarheid*).

5-Verschillende doelen en inspanningsverplichtingen voor twee groepen studenten in anderstalige opleidingen:

- De consequenties van deze keuze worden amper benoemd: opleidingen zullen twee taallijnen moeten aanbieden (al dan niet geïntegreerd); één voor anderstalige studenten en één voor de Nederlandstalige studenten. Ook zullen ze twee soorten leerresultaten moeten formuleren. Dit vraagt nogal wat van opleidingen en de vraag is of dit gewenst en realiseerbaar is. Een consequentie kan bovendien zijn dat in het taalaanbod voor de anderstalige studenten onvoldoende aandacht zal zijn voor de ontwikkeling van professionele en academische taalvaardigheid. Een ander aandachtspunt is dat een dergelijke splitsing segregatie in de hand werkt; een splitsing die indruist tegen de – ook in het wetsvoorstel gepropageerde visie op internationalisering van het onderwijs volgens het concept *international classroom*, dat bij kan dragen aan “de persoonlijke ontwikkeling, interculturele competenties en een brede blik op het vakgebied en de wereld om ons heen” (p. 14).

6-Studenten die het Nederlands beheersen naast andere talen

- Met de keuze voor de aanduiding van de categorie ‘Nederlandstalige studenten’ wordt onzes inziens een (niet geringe) groep studenten uitgesloten, namelijk meertalige studenten die toelaatbaar zijn voor een Nederlandstalige opleiding (op grond van onder meer 7.28 lid 2 als het een niet Nederlands diploma betreft). Deze groep studenten beheerst het Nederlands, naast andere talen. Dit is een groep studenten die mogelijk hinder ondervindt in Nederlandstalige opleidingen van een geringe woordenschat of mindere bekendheid met tekstconventies of van een monolingvistische opvatting van de opleiding met weinig ruimte voor verrijking die andere talen kunnen bieden. Ook studenten in anderstalige opleidingen van wie de onderwijstaal niet de moedertaal is (bijv. Chinese student in een Engelstalige opleiding), kunnen met deze problemen te maken krijgen. (Zie verder onder *Beoordeling uitvoerbaarheid + suggesties uitvoerbaarheid*).

7-De verplichte 56 uur voor de masteropleidingen:

- Waarvoor ontvangt de student precies een getuigschrift? Wie bepaalt inhoud en criteria voor de invulling van de urenbesteding? Ons advies is om de borging van kwaliteit – net zoals de borging van het taalbeleid in het algemeen - te beleggen bij de taalexperts van een opleidingsinstituut (zie verder onder *Beoordeling uitvoerbaarheid + suggesties uitvoerbaarheid*).

8-Vrijstellingen van verplichting voor nader te bepalen opleidingen

- Volgens het voorstel kunnen opleidingen vrijstelling van de verplichtingen krijgen, wanneer bevordering van Nederlandse taalvaardigheid, gezien de inhoud of uitgangspositie voor de arbeidsmarkt, niet nodig is (zoals in de technieksector, p. 33, noot 41). Motivatie hiervoor ontbreekt. Ons uitgangspunt is dat onderwijs in de moedertaal bijdraagt bij aan betere kennisverwerving/begrip en de basis vormt voor het leren van een andere taal. Daarnaast vragen we ons af waarom het bredere belang van het Nederlands in het hoger onderwijs voor onze samenleving als geheel niet zou gelden voor (bijvoorbeeld) technische opleidingen, en waarom hier alleen het arbeidsmarkt-argument mag gelden. Bovendien gaan ook technisch opgeleide studenten op de Nederlandse arbeidsmarkt aan het werk.

9-Omkeerregeling mbo

- Ten aanzien van de omkeerregeling voor het mbo zijn we benieuwd naar de mogelijke effecten hiervan op de toelaatbaarheid voor het hbo (bijvoorbeeld: studenten die een Nederlandstalige opleiding willen volgen maar die hun mbo-opleiding niet op 3F-niveau hebben afgerond).

Beoordeling uitvoerbaarheid + suggesties uitvoerbaarheid

De ontwikkeling van taalvaardigheid in het hoger onderwijs - zowel Nederlandse taalvaardigheid als taalvaardigheid in een andere taal, vraagt tijd, aandacht en begeleiding. Dit is in de huidige onderwijspraktijk vaak nog onvoldoende opgenomen in de curricula en beoordelingskaders, evenals in dit wetsvoorstel. Wij zijn blij met de voorgestelde maatregel om de in het voorstel genoemde verplichtingen op te nemen in het taalbeleid van de instellingen. We vrezen echter ook voor een magere uitwerking hiervan ('afvinken') en missen aandacht voor onder andere de volgende aspecten in de voorgestelde maatregelen:

- a) docentvaardigheden en docentprofessionalisering;
- b) materiaal- en curriculumkeuzes (bv. onderwijsmaterialen en te lezen teksten op een passend niveau);
- c) opdrachten en toetsing (bijv. opbouw in moeilijkheidsgraad van verslagen).

Wat betreft de verplichting tot ondersteuning (art. 1.3 lid 6) zou het taalbeleid onzes inziens moeten ingaan op onder meer de positie van de taalondersteuning voor studenten en de manier waarop alle docenten een rol te spelen hebben bij deze ondersteuning. Wij pleiten voor de instelling van een landelijk steunpunt voor instellingen bij het vormgeven en concretiseren van hun taalbeleid. Te denken valt aan een werkgroep onder de Vereniging Hogescholen en de Vereniging van Universiteiten, het Nederlands/Vlaams Platform Taalbeleid Hoger onderwijs, het Netwerk Academische Communicatieve Vaardigheden, de Vereniging Levende Talen, of een uitbreiding van de SLO met een expertisegroep hoger onderwijs. De kennis die er is over bevordering van taalontwikkeling in het hoger onderwijs kan daardoor beter onder de aandacht worden gebracht bij instellingen, en instellingen kunnen op dit punt beter samenwerken (stelselverantwoordelijkheid). Een dergelijke werkgroep kan ook ondersteuning bieden bij het vertalen van de taalcompetenties zoals gepresenteerd in het Taalunie-kader *Taalcompetent in het hoger onderwijs* naar een opleidingsspecifieke invulling daarvan.

Bijlage 1

Voorzet voor een schematisch overzicht van de voorgestelde maatregelen ter bevordering Nederlandse taalvaardigheid (gedestilleerd uit het wetsvoorstel en de memorie van toelichting):

- **Alle bekostigde hogeronderwijs instellingen:**
  - **Inspanningsverplichting:** (p. 33) “Bekostigde hogeronderwijsinstellingen krijgen in voorliggend wetsvoorstel de plicht om de Nederlandse taalvaardigheid van al hun studenten te bevorderen. De instellingen behouden een grote mate van autonomie over de wijze waarop zij de taalvaardigheid van hun studenten willen bevorderen. In het door de instellingen op te stellen taalbeleid dient wel beschreven te staan hoe de instelling de taalvaardigheid in het Nederlands van studenten bevordert (voor de verschillende doelgroepen) en op welk niveau de instelling zich daarbij richt.”
  - **Vrijstellingen:** In een noot wordt hierbij aangegeven dat “voor nader aan te wijzen opleidingen instellingen vrijgesteld [kunnen] worden van deze verplichting, bijvoorbeeld bij opleidingen waar Nederlandstalige vakken gezien de inhoud of uitgangspositie voor de arbeidsmarkt niet nodig zijn, zoals opleidingen gericht op de technieksector, en waar de blijfkans voor internationale studenten reeds hoog is.” (noot 41, p. 33)
  - **Taalbeleid:** (p. 5) Alle onderwijsinstellingen leggen in hun taalbeleid - gelijktijdig met het instellingsplan - vast op welke wijze invulling wordt gegeven aan de verplichtingen, waaronder in elk geval de beschrijving van het beoogde niveau van taalbeheersing.

- **Anderstalige bacheloropleidingen:**
  - 140 uur binnen het curriculum
  - In *onderwijs- en examenregeling (OER)* wordt opgenomen op welke wijze deze 140 uur wordt besteed aan de bevordering van taalvaardigheid Nederlands.
  - Aanbod kan in apart(e) taal cursus(sen) of geïntegreerd in bestaande onderwijsonderdelen.

- **Anderstalige associate degree-opleidingen:**
  - 56 uur binnen het curriculum
  - In *onderwijs- en examenregeling (OER)* wordt opgenomen op welke wijze deze uren worden besteed aan de bevordering van taalvaardigheid Nederlands.
  - Aanbod kan in apart(e) taal cursus(sen) of geïntegreerd in bestaande onderwijsonderdelen.

- **Anderstalige masteropleidingen:**
  - 56 uur extra-curriculair (maar mag ook binnen curriculum)
  - Door *examencommissie* vast te stellen dat student deze uren heeft besteed aan bevordering taalvaardigheid Nederlands. Student ontvangt een getuigschrift.

- **Alle anderstalige opleidingen:**

- De maatregelen zijn gericht op twee groepen studenten met verschillende uitgangspunten en twee verschillende doelen van de inspanningsverplichting: Nederlandstalige en anderstalige studenten:
  - Nederlandstalige studenten: doel = bevordering professionele en academische taalvaardigheid
  - Anderstalige studenten: doel = taalverwerving + socialisering (kennismaking met Nederlandse cultuur, met als doel student zich meer thuis te laten voelen in de Nederlandse samenleving en binding met NI te vergroten).
- **Alle Nederlandstalige opleidingen:**
  - Geen urennorm, wel verplichting om taalvaardigheid Nederlands te bevorderen, met een specifiek begeleidingsaanbod, en geëxpliciteerd in taalbeleid zoals ook bij de anderstalige opleidingen.
  - Dat aanbod kan in apart(e) taal cursus(en) of geïntegreerd in bestaande onderwijsonderdelen.

*(Het is lastig om vooral de maatregelen voor de **Nederlandstalige opleidingen** uit het wetsvoorstel te destilleren maar het lijkt neer te komen op het bovenstaande.)*